

Heidy Purga
Kultuuriministeerium
min@kul.ee

Meie: nr 1-5-4 / 11.06.2025

Teie 1-11/563-1; 15.05.2025

Arvamus rahvaraamatukogu seaduse eelnõust

Lugupeetud kultuuriminister

Täname teid võimaluse eest uue rahvaraamatukogu seaduse eelnõu kohta (esitatud teie allkirjastatud kirjaga 15.05.2025 nr 1- 11/563-1) arvamust avaldada. Meie hinnangul oleks Eesti raamatukogude arengule parem jätta see eelnõu praegu ja sellisel kujul Riigikogule esitamata. Või vähemasti teha see osa, mis loodava 'raamatukogude andmekogu' kohta käib, põhjalikult ümber.

Meie arvamust ei kujunda eelnõus kavandatud rahvaraamatukogude reform, selle aluseks on see osa eelnõust, mis puudutab ühist raamatukogusüsteemi (eelnõus raamatukogude andmekogu, edaspidi ÜÜRS) ning samme, mis juba praegu selle rakendamisel on tehtud, ettevalmistusi ning tulevikuperspektiive.

Täpsemalt:

1) juba seaduse väljatöötamiskava (edaspidi VTK) kohta arvamust avaldades oli meie peamine väide, et planeeritud tööd ei võta arvesse raamatukogude pikaajalist kogemust ühise raamatukogusüsteemi arendamisel ja kasutamisel ning ei arvesta eri raamatukogude vajadusi. Mitmeid sisuliselt samasuguseid arvamusi esitasid ka teadusraamatukogude direktorid, Tallinna ja Tartu raamatukogude juhid. Eeldasime, et eelnõuga edasi liikudes nende ettepanekutega ka arvestatakse, aga seda ei ole toimunud.

2) järgmisena, isegi selline fundamentaalne küsimus, et kas üks ühtne raamatukogusüsteem on kõigile raamatukogude lugejatele (ja raamatukogudele ning raamatukogude omanikele) vajalik ja tarvilik, on jäetud tõenduspõhiselt ning järjekindlalt analüüsima ja põhjendamata. Seda lahendust kirjeldatakse kui midagi enesestmõistetavat, aga argumendid, mis tuuakse, on läbivalt manipuleerivad ja eksitavad.

3) kuigi eelnõu polnud veel kooskõlastusringilegi saadetud, on Kultuuriministeerium sisuliselt juba tellinud Rahvusraamatukogult suure hulga ÜÜRSiga seotud töid, avaliku kataloogi riigihange on juba läbi viidud. Kultuuriministeeriumi ametnikega rääkides on

küsimuste vastuseks „meie skoop on rahvaraamatukogud“ samas hange defineerib ühemõtteliselt:

Eesti Rahvusraamatukogu on hankimas ühte üleriigilist raamatukogusüsteemi tervele Eestile. Käesolev riigihange raamlepingu sõlmimiseks on osa tervikprojektist, mille lõppeesmärgiks on kõikide Eesti raamatukogude kogude liitmine ühte ühisesse e-kataloogi ja seda toetavasse raamatukogusüsteemi. Käesoleva riigihanke tulemusel arendatakse välja e-kataloogi süsteem.

Ja hankes on selgelt seatud ülesanded, mille läbiviimise eelduseks on seotus ELNET hallatud infosüsteemiga. Kogu projekti lähtekoht on, et mingi ajani kasutatakse arendamisel meie praegust raamatukogusüsteemi ESTER, aga ei ELNET-i, ELNET-i raamatukogudega ega raamatukogude omanikega, st infosüsteemi omanikega, pole neid plaane piisaval pädevustasemel kooskõlastatud.

4) kordame veel kord, me ei sea kahtluse alla rahvaraamatukogudele raamatukogusüsteemi arendamise vajadust ega ka seda mitte, et piisava koostöö ja ühise töö korral ei võiks ÜÜRSiga liituda ka meie praegust süsteemi kasutavad raamatukogud (see on lõpuks iga raamatukogu ja tema omanike otsus). Aga praegu juba tehtud (ja tegemisel) tööde ja eelnõus näha olev ÜÜRS-i valitsemismudel ei ole meie hinnangul nii suure ja vastutusrikka koostööprojekti jaoks adekvaatne.

ELNETi erinevate raamatukogude (ja totaalselt erinevate omanike) senise koostöö edukus annab meile kindluse väita, et asjaosalistel peab olema projektiga omandus-, mitte konsultatiivne suhe.

5) nagu juba nimetatud, on ÜÜRS-i arendustega alustatud ilma korralike põhjendusteta, miks selline arendus Eestile vajalik on. Samamoodi on jäetud põhjendamata, miks ei võiks ÜÜRSi loomiseks ja arendamiseks kasutada juba olemasolevaid koostöövorme või luua uusi, milles asjaosalistel, st vähemasti avalik-õiguslike isikute suurtel raamatukogudel, oleks lisaks kaasaráärmisvõimalusele ka selline otsustusõigus, mis oleks jätkuks senisele tööle ja võimaldaks aastatepikkuse eduka koostöö jätkumist. Lihtsalt on esitatud, et erinevad tööd, mille tsentraliseerimist planeeritakse, peavad olema administratiivselt ühised. Meie arvamus on, et ei pea. Ei ole mingit head sisulist põhjendust, miks ÜÜRSi haldamiseks ei võiks luua eraldi organisatsiooni, milles paljude erinevate raamatukogude ühistöö avaldub ka juriidilistes, st omandisuhetes.

6) Praegu on kujunenud, võiks öelda, naeruväärne olukord, kus avalik-õiguslikud ülikoolid, kelle teadusraamatukogude panus ESTER-isse ei ole kindlasti väiksem kui rahvusraamatukogul, ei ole isegi käesoleva eelnõu kooskõlastajad või arvamusalaldajad.

Seetõttu peame vajalikuks kinnitada, et jagame teadusraamatukogude nõukogu vastavateemalise, haridus- ja teadusministrile saadetud kirja seisukohti ning lisame selle ka meie arvamusalaldusele.

Lugupidamisega

Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsiumi liikmete esindajad